
4.

kpt. Adam Długosz (1898 – 1972)

Adam Długosz urodził się 26 maja 1898 r. w Dąbrowie w rodzinie Jana i Marii Micał. Jego ojciec pracował w charakterze lokaja we dworze Wojciechowskich, ówczesnych właścicieli wsi⁵⁶¹. W latach 1906-1910 uczęszczał do szkół powszechnych, początkowo w rodzinnej Dąbrowie, a następnie w Trzcianie i Rzeszowie. Był uczniem I Gimnazjum w Rzeszowie, gdzie w latach 1910-1914 ukończył cztery klasy.

Dnia 25 maja 1916 r. został wcielony do armii austriackiej, z przydziałem do 40 pułku piechoty stacjonującego w Samborze. Od 1 kwietnia do 1 lipca 1917 r. przebywał w obozie ćwiczebnym 4 Armii we Włodzimierzu Wołyńskim. We wrześniu tego roku ukończył szkołę telefoniczną działającą przy 4 Armii. Do września 1918 r. pełnił służbę w 40 pułku piechoty, biorąc udział w walkach na froncie rosyjskim jako telefonista w sztabie 2 Dywizji Piechoty. Otrzymał w tym czasie awans na stopień kaprała. Uzyskawszy 4. tygodniowy urlop powrócił w rodzinne strony.

W październiku 1918 r. działając pod pseudonimem „Jan Duduś” zrekrutował w Dąbrowie 12 weteranów i stawiał się z nimi jako ochotnikami w tymczasowej komendzie Rzeszów. Ochroniał magazyn mundurowy austriackiego 17 pułku piechoty. Uczestniczył następnie w rozbrajaniu wojsk austriackich w Rzeszowie w listopadzie 1918 r. Od 28 października 1918 r. służył w charakterze ochotnika w 2 kompanii 1 Pułku Ziemi Rzeszowskiej, z czasem przekształconego w 17 pułk piechoty.

Od 17 stycznia 1919 r. do 24 grudnia 1920 r. brał udział w walkach polsko-ukraińskich w oraz w wojnie polsko bolszewickiej w ramach 3 kompanii polowej, będąc sekcyjnym oraz kierownikiem kancelarii batalionu. Walczył m.in. pod Włodzimierzem Wołyńskim, Sokołem, Brodami. Został awansowany najpierw

⁵⁶¹ P. Długosz, *Dąbrowa w latach wojny*, „Trzcionka” 1999, nr 11, s. 9.

1 września na stopień kaprała, 7 grudnia 1919 r. plutonowego, a 16 września 1920 r. na stopień sierżanta. Od 24 grudnia 1920 do 4 października 1922 r. służył jako podoficer w 3 kompanii 17 pułku piechoty. Od 25 lipca 1921 r. do 31 marca 1922 r. przebywał w szpitalu w Krakowie.

Następnie do 1924 r. kształcił się w szkole oficerskiej dla podoficerów w Bydgoszczy. Z dniem 31 sierpnia 1924 r. awansowano go na podporucznika służby stałej piechoty i skierowano do 44 pułku piechoty Strzelców Kresowych w Równem, gdzie objął stanowisko dowódcy plutonu. Dwa lata później 3 sierpnia 1926 r. został awansowany do stopnia porucznika. W dniu 3 marca 1930 otrzymał przydział do Batalionu Korpusu Ochrony Pogranicza „Podwiśle”. Po czterech latach skierowano go do 64 Pomorskiego Pułku Strzelców Murmańskich w Grudziądzu, gdzie 22 marca 1934 r. przejął dowództwo kompanii. Po awansowaniu 1 stycznia 1936 r. do stopnia kapitana objął z dniem 18 marca 1936 r. funkcję adiutanta dowódcy 64 Pomorskiego Pułku⁵⁶².

We wrześniu 1939 r. służył jako II adiutant dowódcy 64 Pomorskiego Pułku wchodzącego w skład 16 Dywizji Piechoty Armii „Pomorze”. Uczestniczył w walkach nad Bzurą. Uniknąwszy niemieckiej niewoli powrócił po kampanii wrześniowej na Rzeszowszczyznę⁵⁶³.

Od 1940 r. brał aktywnie udział w strukturach ZWZ-AK, pełniąc funkcję oficera sztabu w komendzie Obwodu ZWZ-AK Rzeszów, gdzie nadzorował organizację struktur Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP). Jako pseudonim operacyjny przyjął „Dębina”. Powierzono mu obowiązki instruktora, wykładowcy i członka komisji egzaminacyjnej kursów Szkół Podchorążych Rezerwy Piechoty AK organizowanych przez poszczególne placówki⁵⁶⁴. Od stycznia 1943 r. sprawował funkcję I zastępcy komendanta Obwodu AK Rzeszów⁵⁶⁵. Odpowiadał za obsadę urzędów wójtów i sołtysów na okres powojenny. Od 22 maja 1944 r. dowodził oddziałami rezerw Obwodu AK Rzeszów.

Uczestniczył w akcji „Burza”. Dowodził powstałym 29 lipca 1944 r. zgrupowaniem V „Rzeszów-Miasto” prowadzącym działania bojowe w Rzeszowie.

⁵⁶² O. Borkowski podaje, że A. Długosz do 64 PP został przeniesiony z 12 DP tarnopolskiej w 1937 r., a do stopnia kapitana awansowany 19 marca 1938 r. O. Borkowski, *16 Pomorska Dywizja Piechoty w wojnie obronnej 1939 roku*, Warszawa 1989, s. 83.

⁵⁶³ G. Ostasz, *Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939-1956*, Kraków 2001, t. VII, s. 45-47.

⁵⁶⁴ Z. Wójcik, *Rzeszów w latach drugiej wojny światowej. Okupacja i konspiracja 1939-1944-1945*, Rzeszów-Kraków 1998, s. 195 (zob. też s. 176 i 192); J. Niedziela, F. Sagan, *Inspektorat Rejonowy ZWZ-AK Rzeszów*, Rzeszów 2005, s. 144.

⁵⁶⁵ F. Sagan, *Okręg ZWZ-AK Kraków. Podokręg Armii Krajowej Rzeszów*, Rzeszów 2009, s. 54.

Misją liczącego około 60 osób zgrupowania było przejęcie kontroli nad miastem w chwili wkroczenia Armii Czerwonej. W szczególności żołnierze mieli za zadanie zabezpieczenie obiektów przewidzianych przez Niemców do zniszczenia (np. Państwowe Zakłady Lotnicze, elektrownia), ochronę magazynów przed rozgrabieniem, wysyłanie patroli w poszczególne dzielnice miasta, zdobywanie broni i amunicji po Niemcach. Długosz dysponował na terenie miasta 3 plutonami bojowymi składającymi się głównie z żołnierzy dywersji⁵⁶⁶.

Po zajęciu Rzeszowa przez Armię Czerwoną ujawnił się jako Komendant Miasta („dowódca obrony miasta”) z ramienia AK. Siedzibą komendy był gmach starostwa przy ul. 3 Maja. Długosz rezydował natomiast na rzeszowskim Zamku Lubomirskich, poprzednio głównym więzieniu gestapo. Organizował uzbrojoną służbę porządkową i wartowniczą WSOP, której żołnierze nosili biało-czerwone opaski. Służba porządkowa patrolowała ulice w mieście, wystawiała posterunki strzegące fabryki i budynki użyteczności publicznej. Wydawał legitymacje AK. Planował wspólnie z Sowietami odbudowę mostu na Wisłoku. Mianował tymczasowego dyrektora Państwowych Zakładów Lotniczych⁵⁶⁷. Brał udział w decydowaniu o obsadzie stanowiska prezydenta Rzeszowa, którym z jego poparciem został Franciszek Ślusarczyk.

Dnia 2 sierpnia 1944 r. odbył w rzeszowskim ratuszu w godzinach popołudniowych, jako komendant miasta z ramienia AK, spotkanie z oficerami wojsk sowieckich. Armię Czerwoną reprezentował komendant w randze pułkownika oraz kilku korespondentów i propagandzistów. Jego celem było wywołanie u Sowietów wrażenia, że to strona polska jest „gospodarzem” w wyzwolonym Rzeszowie, a Sowieci „gośćmi”. Od 3 sierpnia czynił starania zorganizowania kolejnego spotkania z przedstawicielstwem Armii Czerwonej, tym razem z dowódcą wyższej rangi. Spotkanie to z udziałem płk. Kazimierza Putka i mjr. Stanisława Pieńkowskiego odbyło się 5 sierpnia w Hotelu Udziałowym, miejscu stacjonowania dowódcy sowieckiego garnizonu⁵⁶⁸.

Od 6 sierpnia 1944 r. był jednym z najbardziej poszukiwanych przez NKWD żołnierzy AK na Rzeszowszczyźnie. Za wydanie go Sowieci przewidzieli nagrodę pieniężną. Poszukiwany był także w swojej rodzinnej Dąbrowie⁵⁶⁹. Z polecenia

⁵⁶⁶ G. Ostasz, *Akcja „Burza” w Inspektoracie AK Rzeszów*, Kraków 2003, s. 78, 81-82, 112-113, 210 i 317.

⁵⁶⁷ Z. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 250 (zob. też s. 239 i 247); G. Ostasz, *Podziemna Armia. Podokrąg Rzeszów*, Rzeszów 2010, s. 245 (zob. też s. 213).

⁵⁶⁸ Z. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 254-255 i 271; G. Ostasz, *Podziemna...*, s. 248.

⁵⁶⁹ J. Łopuski, *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień – grudzień 1944). Wspomnienia i dokumenty*, Warszawa 1990, s. 172 i 242.

majora Łukasza Cieplińskiego końcem sierpnia udał się na ziemię mielecką i tam się ukrywał⁵⁷⁰.

W grudniu 1944 r. został aresztowany i uwięziony przez NKWD. Niedługo potem w styczniu 1945 r. zwolniono go. Po odzyskaniu wolności krótko kontynuował konspiracyjną działalność, obejmując stanowisko dowódcy Inspektoratu AK Mielec. Dnia 25 lutego 1945 r. po raz drugi aresztowali go funkcjonariusze sowieckiego kontrwywiadu Grupy Operacyjnej „Smiersz” I Frontu Ukraińskiego. Więziony był kolejno w Rzeszowie, Krakowie, Poznaniu, Rawiczu i Warszawie.

Z więzienia zwolniono go w listopadzie 1945 r. Podupadły na zdrowiu i szykanowany przez władze ludowe zamieszkał w rodzinnych stronach żony Marii na terenie powiatu Brodnica, gdzie pracował na stanowisku zootechnika. Z czasem będąc na emeryturze przeprowadził się do Bydgoszczy, gdzie zmarł 17 stycznia 1972 r. w tamtejszym szpitalu. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1937), Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości (1928), Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921 oraz uhonorowany kawalerem Krzyża Walecznych⁵⁷¹. Adam Długosz był jednym z kilku żołnierzy rodem z Dąbrowy, walczących o wolność ojczyzny w okresie II wojny światowej i dających chlubne świadectwo swego patriotyzmu⁵⁷².

⁵⁷⁰ G. Ostasz, *Podziemna...*, s. 59 i 276; Z. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 302.

⁵⁷¹ G. Ostasz, *Małopolski...*, s. 45-47; tenże, *Akcja...*, s. 492-494; F. Sagan, *ZWZ-AK. Obwód Rzeszów 1939-1945*, Rzeszów 2000, s. 239-240; T. Ochendusko, *Leksykon...*, s. 33; T. Ochendusko, Z. Jakubowski, R. Kisiel, *Dzieje...*, s. 121; J. Niedziela, F. Sagan, *Inspektorat...*, s. 274; <http://www.stankiewiczze.com/index.php?kat=50&sub=903>

⁵⁷² O sylwetkach innych żołnierzy z Dąbrowy: Pawle Rodzoniu, Józefie Irzeńskim, Janie Bassarze, Janie Długoszu zob.: P. Długosz, *Dąbrowa...*, s. 8-9; M. Smagała, *Historia pewnej wojennej miłości*, „Trzcionka” 2001, nr 19, s. 11-12; T. Puc, *Wyszli z naszej ojczyzny*, „Trzcionka” 2001, nr 17, s. 14; Z. Dziedzic, *O Janie Bassarze, żołnierzu AK i bohaterze*, „Trzcionka” 2001, nr 20, s. 16-17; Długosz *Jan ps. Tygrys*, http://ak-wrzeszcz.pl/?page_id=262